

איסר הגדול (משמאל) חוקר את טוביאנסקי
„חמש עשר מיליט, בוגד במולדת או משהו כזה...”

שלים ושם נמסר לו כי טוביאנסקי ירד לתל-אביב. בתל-אביב נודע לו כי טוביאנסקי יצא עם בת-אחיו לערוך קניות בשוק-הכרמל. על גניזי מספר קוה: „מזור. אבל גם התופסים, אשר לכדו את טוביאנסקי בשוק-הכרמל והשליכוהו לבית-גניזי, שותפים לקשר השתיקה שהתהדק סביב האיש. גניזי טירב להצטלם, והיה מיכן רק לדבר. כיום הוא עובד אל-על. זה מאוד מיסטריוזי, כל העניין הזה. כל האנשים הקשורים בפרשה הזאת אינם מוכנים לדבר, אינם מוכנים להופיע לפני הטלוויזיה. אדם אחר, שהיה עד למהלך הדברים, אמר לי, תן לי לחשוב שלישה ימים, וכעבור שלושה ימים אמר שפעם אסביר לך מדוע אני לא יכול לדבר.”

„היה לי עוד עניין עם אחד האנשים. והוא אמר לי: אם גיבלי לא מדבר, אז אני לא מדבר, והוא המשיך ונימק זאת בכך שהסרט עשוי לעשות שירות רע למערך. אבל אנחנו לא טלוויזיה מיפלגתית, ומה עוד, שאנחנו חושבים שזה להיפך, שהסרט מעמיד את ההגנה באור נכון. היא היתה מסוגלת להודות בטעות ובמישגה.”

האוזנר
„לשוב אם תהיינה מסקנות...”

עדותו של שמואל גניזי על מעצר טוביאנסקי: „איסר הגדול נתן לי הוראה למצוא את טוביאנסקי ולעצור אותו, ולהביא אותו לבית-דין שדה, כי הוא נאשם בשיתוף-פעולה עם הבריטים... אני הייתי בגיפ עם עוד שני אנשים מהש”י, ויצאנו לשוק-הכרמל לחפש אותו. מצאנו אותו ברחוב הר ראשי, וניגשנו אליו. אני אמרתי לו שהוא נדרש לפגישה דחופה עם מפקד חיל-האוויר...”

יצאנו מחוץ לעיר ונסענו לכוון אבר-כביר. כשהיינו מעבר לרחוב סלמה, פניתי אליו ואמרתי לו שלמעשה אנחנו לא נוסעים לפגישה, אלא שאני קיבלתי הוראה לעצור אותו ולהביא אותו לפני בית-דין, מכיוון שהוא נאשם ב”מסירת ידיעות לאוייב. אחרי זה ביקשתי שיתן לי את האקדח שלו והיה לו אקדח בתגורה. בלי אומר ודברים הוציא את האקדח ונתן לי אותו. המשכנו בדרך לכיוון כביש בורמה... אנחנו הגענו לחולדה, ושם אמרו לנו להמשיך לבית-גניזי...”

„בית-דין שדה”

שמואל גניזי ואנשיו הובילו את מאיר טוביאנסקי אל הכסר הערבי בית-גניזי, ששרידיו מצויים כיום בשדות קיבוץ הראל, בצד הדרך הישנה לירושלים. ב-30 ביוני 1948 הובא טוביאנסקי, וגניזי ביקש ממפקד המקום להפקיד שמירה על הציר. גניזי המתין לאנשי הש”י במבואות הכפר.

„כעבור זמן לא-רוב הגיעו לכאן ארבעת אנשי הש”י: איסר בארי, ראש הש”י, ואיתו שלושה קצינים מאנשי שירות-הידיעות — בנימין (המשך בעמוד 68)

של איסר בארי. הוא פנה לד”ר אברהם גורלי, התובע הכללי ו”הראשי של צה”ל. גורלי קבע כי החומר חמור, וכי יש להעמיד את האיש לדין. גורלי ובארי הסכימו כי במיקרה של הרשעה תהיה התוצאה מות לאיש.”

ממשרדו של גורלי פנה בארי אל סגן-הרמטכ”ל דאז, האלוף צבי איילון. על פגישתו של בארי עם איילון מספר קוה: „גראה שהסקופ היחידי, שהגענו אליו ממש במהלך הכנתו של הסרט, הוא שהדבר נעשה בידיעתו של ראש-הממשלה, דויד בן-גוריון. „אחרי שאיסר בארי נועץ ב”רשות המישפטית, הרשות המישפטית הבהירה לו כי נקלע למצב אשר רק הוא יכול לפעול בו. הרשות הזאת הבהירה לו כי בשל ליקויים של שיפוט וחוקה, היא מנועה מלטפל בנושא, אבל מפקד יחידה בשטח רשאי להקים בית-דין שדה. ואז הוא הלך אל בן-גוריון, וזה אמר לו, בסדר, סגן-הרמטכ”ל, צבי איילון, שנתן לו את הפתק, העיר שזה בידיעת בן-גוריון.”

הגנייר שעליו דיבר איילון הוא הוראה בנוסח זה: „אל: דויד שאלתיאל. מאת: צבי איילון. בהתאם לשיתת בנימין גיבלי איתך, סוכם שתמסור את טוביאנסקי לידי שליח הש”י המוסר מיכתב זה.”

הדרך למעצרו ולחקירתו של טוביאנסקי היתה פתוחה. בעוד הטבעת מתהדקת סביבו, לא ידע טוביאנסקי דבר על כך. בחוקף תפקידו, הוא ניהל 28 ביוני את טכס-השבעה של חיילי

חומר-ישו
„דבר כזה לא צריך לקרות...”

צה”ל בירושלים, בעמק המצלבה. הוא היה המפקד האחראי על איר-גון הטכס ועל ביצועו. הוא נרגש ונפעם, והביא את רעייתו ואת בנו להיות עדים למעמד. הבן צילם כמה תצלומים ממסדרו האחרון של טוביאנסקי האב.

הבן סיפר בסרט בקולו (בלא לגלות פניו) על הטכס: „נקבע טכס-השבעה של חיילי צה”ל, ו”הוא ערך שם את הטכס וניהל אותו שם. היה קהל די גדול. אני גם הייתי, אני הייתי בטכס וציי למתי שם כמה תמונות. באותו ערב שלאחר המיסדר הוא אמר שהוא נוסע לתל-אביב, ולמחרת בבוקר קם ונסע...”

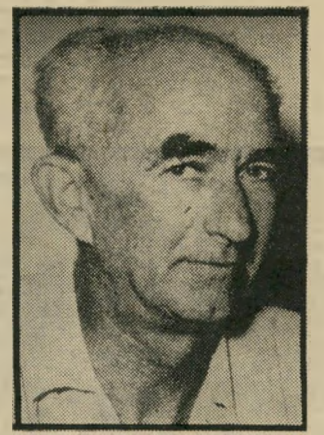
אשתו של טוביאנסקי מספרת על נסיעתו: „כשהתחילה ההפוגה אמר בעלי כל הזמן, אילו רק יכול היה לגשת לתל-אביב ולהביא קצת מזון, כי באמת כולנו היינו ירודים. ואז קיבל רשיון. הוא אמר שיסע ליומיים.”

מארב בשוק הכרמל

מלאכת הפיסותו של טוביאנסקי, שלא מלט מאיש, הוטלה על מדור-החשודים בש”י. ראש ה”מזור, שמואל גניזי, נסע לירוד

חברת-החשמל בירושלים נחשפו לעניני של יהודה קוה: „בין עובדי די חברת-החשמל היתה קינאה. גראה שהיו רינוגים על טוביאנסקי, שהתנהלו זמן רב. אנשים חיפשו, כנראה, הוכחה כדי להפלייל אר תו. הנקודה הזאת אינה מודגשת בסרט, שכן אנחנו מתבססים על המהלך הטכני המישפטי. אנחנו הרי סרט תיעודי. אין ספק, ש”באותה שיחה שהתנהלה בין טוביאנסקי לברייאנט במישרדי ה”חברה, מצאו את ההוכחה כדי לקדם את העניין.”

„אחרי התפוצצות הפרשה, רצה ברייאנט מאוד להישאר בארץ. הוא אהב מאוד את לוסה גינרה. אבל אנשי אצ”ל בירושלים פספו את ברייאנט ועוד ארבעה בריטים שעבדו בחברת-החשמל, שהיו

בארי
„בן-גוריון אמר: „בסדרו”

קשורים בפרשת טוביאנסקי. הם עמדו כימעט להוציא את החמישה להורג. לוסה גינרה דאגה להודיע על מעצרו להגנה, שנשלחה אותם תחת חסותה, ולמישטרה. אחר-כך נערך להם מישפט. שלושה מה”אנגלים, וביניהם ברייאנט, יצאו זכאים מחוסר הוכחות, והשניים האחרים נידונו לעונש-מאסר. ה”חמישה גורשו מייד לחוצלארץ.”

ברייאנט עבר אחר-כך להת”גורר בהודו, שם עבד בחברת מיכרות. אחר-כך הוא איבד את עצמו לדעת. ידוע לי שלושה גייגר נמצאת עד עצם היום הזה בקשר עם ילדיו של ברייאנט, ומאמינה כי טוהר-כפיו ועזרתו להגנה ייצאי לאור ביום מן הימים.

איסר הגדול

„תיק טוביאנסקי” הגיע לידי

שצריך ללכת לאט לאט ובסבלנות רבה... אולי קראנו הרבה רומנים של ריגול. המחשבה היתה שצריך להגיע לקשרים שלו בצד השני, דרך מי הוא מעביר את האינפורמציה. אולי לא רק ברייאנט? אולי ישנה רשת שלימה? בנימין גיבלי פנה אל דויד שאל-תיאל, המפקד הצבאי של ירושלים, כשבידו החומר. מכיוון שטוביאנט סקי היה פקודו של שאלתיאל, סבר גיבלי שעליו לדווח לו על-כך. קוה: „פנינו אל גידעון האוזנר. הוא היה מוכן לדבר. הוא שירת במילחמה כפרקליט הצבאי בירודשלים. המיקרה הובא אליו, והוא הפנה את האנשים בחזרה לש”י. אך הוא ביקשם לשוב אליו. כאשר תהיינה, אם תהיינה, מסקנות ו”מימצאים. והוא נכשל בניסיון להשי”איר את הטיפול במיקרה בירודשלים.”

בדברי עדותו סיפר עורך-הדין ד”ר גידעון האוזנר: „גיבלי, ראש דש”י בירושלים, היה משוכנע כי עלה על עקבותיו של האיש, ש”ביגללו היו מדויקות כל-כך הפ”גנור האוייב. דעתו היחה כי טוביאנסקי לא עשה זאת מתוך כוונה רעה אלא מתוך לויאליות לברי”טיט ומתוך חרדה לגורלו ולגורל כישפחתו. הוא העביר את החומר

שני אנשי הריגול-הנגדי של הש”י סיכמו, כעבור שבוע של חקירה מאומצת, את מימצאיהם. הם הכירו את שיחת ברייאנט טוביאנסקי, שנערכה במקום ציבורי, ר”י, וכמאמר אחד מהם ב”דו”ח: „קשה לומר, שאדם ימסור במתכוון סודות במקום פתוח כל-כך. אולם, לעומת זאת, ניצבה רשימת המקר”מות שהיו מזהמים עם המקומות שהופגו בידי הלגיון הירדני. שני אנשי הריגול-הנגדי תיארו בהמשך הדו”ח שלהם את „הדיעות השליליות בירושלים על טוביאנסקי, ביגלל יחסיו המיוחדים עם האנגלים, והמליצו להמשיך ר”חקור בעניין. הם הציעו לבדוק את כמות הכסף שברשות טוביאנסקי, תוך עריכת חיפוש בביתו.

הדו”ח של אנשי הריגול-הנגדי נמסר לידי בנימין גיבלי, המפקד החדש של הש”י בירושלים (מקי שנודע שנים מאוחר יותר כאחת הדמויות המרכזיות המעורבות ב”פרשה אחרת, „העסק ביש” של „הקצין הבכיר”).

אחד משני מחברי דו”ח-הביניים, יסקי: „נקודת-השקפה שלנו היתה

שאלתיאל
„עד היום לא קיבלתי הודעה...”

לתל-אביב, לראש הש”י, סגן-אלוף איסר בארי, בצירוף מיכתב שבו הדגיש כי מסיבות מסוימות, ה”מציאות בעיר, יש הכרח לטפל ביאת מייד.”

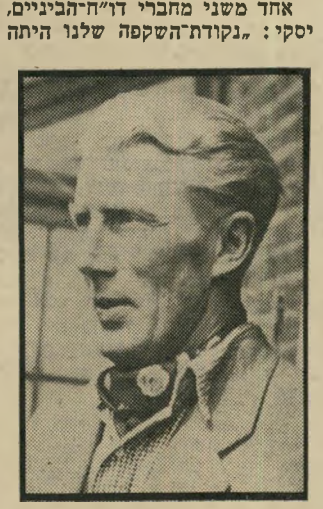
בראיינט זוכה

כמה מרכיבים נוספים של מע”רכת היחסים האישיים בין עובדי

ואנחנו כולנו דיברנו פחות או יותר בשפה משותפת. „איש-ש”י אחר, יסקי, מספר: „האינפורמציה שהגיעה אודות ה”איש לא היתה יותר מדי אוהדת... היו כל מיני סיפורים של תדחה משנלר, מסיבות כספיות. הדיעה הכללית על האיש לא היתה חיר בית, וזה השתלב, כמובן, באיזו צורה שהיא עם הדיווח של מר כהן...”

דו”ח הביניים

שני אנשי הריגול-הנגדי של הש”י סיכמו, כעבור שבוע של חקירה מאומצת, את מימצאיהם. הם הכירו את שיחת ברייאנט טוביאנסקי, שנערכה במקום ציבורי, ר”י, וכמאמר אחד מהם ב”דו”ח: „קשה לומר, שאדם ימסור במתכוון סודות במקום פתוח כל-כך. אולם, לעומת זאת, ניצבה רשימת המקר”מות שהיו מזהמים עם המקומות שהופגו בידי הלגיון הירדני. שני אנשי הריגול-הנגדי תיארו בהמשך הדו”ח שלהם את „הדיעות השליליות בירושלים על טוביאנסקי, ביגלל יחסיו המיוחדים עם האנגלים, והמליצו להמשיך ר”חקור בעניין. הם הציעו לבדוק את כמות הכסף שברשות טוביאנסקי, תוך עריכת חיפוש בביתו.

בריאנט
„יש הכרח לטפל בזאת מייד...”